

Jearsoe skuvlebyjrese

Trygt skolemiljø

Soejkesje jearsoe jìh hijven skuvlebyjresen
åvteste rørosskuvline

Plan for et trygt og godt skolemiljø i
rørosskolene

Utkast til høring – foreløpig dokument

Politisk behandling:

Formannskap

Kommunestyre

Saksnummer

Dato

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

Innhold

1. Forord	1
2. Rettigheter og verdigrunnlag	2
2.1. Rutine for håndtering av krenkelser og mobbing	6
3. Hva er krenkende ord og handlinger?	8
3.1. Ulike typer krenkelser	8
3.2. Digitale krenkelser	8
3.3. Mobbing	9
3.4. Elevenes opplevelse er det viktigste	10
4. Et helhetlig og systematisk arbeid	10
4.1. Fremme et trygt og godt skolemiljø	10
4.2. God ledelse, organisasjon og kultur for læring	11
4.3. Ordensreglement, plan og årshjul	11
4.4. Positive relasjoner mellom voksen og barn	12
4.5. De voksnes evne til å lede klasser og grupper	12
4.6. Positive relasjoner blant barn og unge.....	13
4.7. Forebygge mobbing og andre krenkelser	16
4.8. Håndtere mobbing og andre krenkelser.....	17

Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.

(Opplæringsloven § 9A-1)

1. Forord

Alle elever har rett til et godt skolemiljø. Rørosskolene skal være fri for alle former for krenkende atferd, og skolemiljøet skal virke positivt på elevenes helse, trivsel og læring. I tillegg skal rørosskolene lære barn og unge å mestre sitt eget liv og sin egen psykiske helse, ta sosialt ansvar og vise medborgerskap.

Elevene i Røros kommune skal være:

- trygge på at voksne vil dem vel, ser dem og passer på
- rause ved å inkludere alle, ta vare på hverandre og skolemiljøet
- modige ved å stå opp for seg selv, hjelpe en venn og tørre å heve sin røst

Dette dokumentet gir føringer for hvordan rørosskolene skal arbeide for å skape et godt skolemiljø, (§9A i opplæringsloven), og håndtere krenkelser og mobbing.

I dette arbeidet er det tre viktige forutsetninger:

- Skolene driver et aktivt og systematisk arbeid for å fremme et godt skolemiljø
- Alle voksne på skolen har plikt til å følge med, undersøke, gripe inn, varsle og sette inn tiltak når de får mistanke om eller kjennskap til krenkelser
- Skolen og hjemmet har god kommunikasjon

Alle elever og foreldre i rørosskolene skal møte voksne som har vilje, kompetanse og mot til å gjøre sitt ytterste for å skape et trygt skolemiljø. De skal også oppleve å bli tatt på alvor når de har en bekymring.

Røros, 2021

EATNEMENAERPIE
/ VERDEN SARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

Alle barn og unge har rett til å ha et skolemiljø uten mobbing og andre krenkelser. Dette er et mål i seg selv og viktig for barns lek, utvikling, læring og sosiale tilhørighet.

2. Rettigheter og verdigrunnlag

FNs barnekonvensjon gir barn grunnleggende menneskerettigheter. Barnekonvensjonen har fire sentrale prinsipper som skal være førende for arbeid med barn:

- Barns rett til vern mot diskriminering (artikkel 2)
- Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn (artikkel 3)
- Retten til liv og plikten til å sikre utvikling (artikkel 6)
- Barns rett til å bli hørt (artikkel 12)

I arbeidet for et trygt og godt skolemiljø er anerkjennelse av barn og unges opplevelse og medvirkning et grunnleggende prinsipp. Barn skal bli tatt på alvor av profesjonelle voksne som tar ansvar for å følge opp saken når de forteller om hvordan de har det.

Formålsparagrafen i opplæringsloven angir verdigrunnlaget for skolen. Formålet med opplæringen er blant annet at elevene skal utvikle «kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og felleskap i samfunnet». Et grunnleggende utgangspunkt for all virksomhet i skolen er at elevene skal få realisere sitt potensial, til det beste for seg selv og andre.

Opplæringslovens kapittel 9A gir alle elever en individuell rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Formålet med retten er at barn og unge skal være trygge på skolen. Skolemiljøet er ikke avgrenset til forhold på skolen i skoletiden. Det omfatter også det som skjer på skolens område i skoletiden, på skoleveien, på turer og arrangementer i skolens regi i og utenfor skoletiden. I tillegg gjelder det mobbing og andre krenkelser som skjer utenfor skoletiden og som påvirker skoledagen.

Barn og unge i Rørosskolene skal møte åpne voksne som er ærlige og lyttende og som viser at de respekterer, tror på og bryr seg om barn og unge. De skal møte voksne som har mot til å ta barn og unge med på avgjørelser og få tilbakemelding fra dem, og mot til å handle dersom de ser at noen ikke har det bra. Da får vi trygge, rause og modige barn og unge.

Disse rettighetene og verdiene ligger til grunn for arbeidet med å utvikle Rørosskolene til et godt faglig og sosialt læringsfellesskap.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Årshjul trygt skolemiljø

Oppgave	Tidspunkt	Ansvar
Skolen skal følge Røros kommunes plan "Trygt skolemiljø"		Kommunalsjef oppvekst/ Virksomhetsleder
Opplæring og informasjon til alle ansatte ved skole og sfo om <ul style="list-style-type: none"> • Kravene i §9A • E-læringskurs om § 9A og Bruk av fysisk makt i skolen, med signering (visma) • Kjenne Røros kommunes plan «Trygt skolemiljø», rutiner og prosedyrer • Felles forståelse av når og hvordan man skal gripe inn • Røros kommunes ordensreglement 	Ved oppstart av nytt skoleår/planleggingsdag. Ved oppstart for nytilsatte, ved vikariater	Virksomhetsleder/ Avdelingsleder (sjekklister) Kvitteres i kvalitetssystemet etter gjennomføring
Utarbeide klare og tydelige inspeksjonsrutiner for hvert hovedtrinn.	Ved oppstart av nytt skoleår	Virksomhetsleder/ avdelingsleder
Sos.ped. team på hver avdeling. Faste deltakere: PPT, helsesykepleier, miljøterapeut, spes.ped.- koordinator, avdelingsleder.	Etter oppsatt plan	Avdelingsleder
Skolens ansatte drøfter hvordan man legger tilrette for/ skaper et godt skolemiljø	Ved oppstart av nytt skoleår/planleggingsdag	Virksomhetsleder/ Avdelingsleder
Foresatte gjøres kjent med ordensreglement og lenke til Røros kommunes plan "Trygt skolemiljø", ved at det sendes ut via skolens digitale meldebok	Ved oppstart av nytt skoleår	Virksomhetsleder/ avdelingsleder
FAU/ SU/ SMU gjøres kjent med ordensreglementet og Røros kommunes plan «Trygt skolemiljø»	Tidlig høst	Virksomhetsleder/ Avdelingsleder/ teamleder
Alle elever vet hva som kjennetegner krenkende atferd, er godt kjent med innholdet i «Trygt skolemiljø», og hvordan de kan melde ifra om mobbing.	Ved oppstart av nytt skoleår	Teamleder/ kontaktlærer
Temaet trygt skolemiljø skal gjennomsyre skolehverdagen.	Hele året	Teamleder og alle ansatte
Mitt valg 1.-7.trinn	Hele året	Teamleder/avdelingsleder
Bruke dubestemmer.no i arbeidet med nettvett	Hele året	Teamledere og alle lærere
MOT 8.-10.trinn	Hele året	MOT-koordinator/ MOT-coacher/avdelingsleder
Trygt skolemiljø settes som tema i en undervisningsuke ved 1.-7.trinn.	Hver høst	Virksomhetsleder/ Avdelingsleder/ teamleder

Tiltak og aktiviteter knyttet til elevenes skolemiljø drøftes i elevrådet.	Flere ganger i semesteret	Elevrådskontakt
Elevundersøkelsen for trinn 7. og 10, gjennomgås i ledergruppen, i personalet, i elevrådet, i FAU og SU.	Når resultatet foreligger	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ elevrådskontakt
Kontaktlærer rapporterer funn fra utviklingssamtalene. Alle involverte parter drøfter tiltak for oppfølging og evaluering.	Høst og vår	Teamleder/kontaktlærer/ avdelingsleder
Evaluering av skolens plan i personalet, herunder <ul style="list-style-type: none"> • arbeid med å fremme et trygt og godt skolemiljø • vakt- og tilsynsordning • elevsamtaler og undersøkelser • individuelt rettet arbeid • forebyggende arbeid mot mobbing • håndtering av mobbing 	Sen vår	Virksomhetsleder/ avdelingsleder
Evaluering av skolens arbeid med skolemiljø i elevråd, FAU og SU.	Høst og vår	Virksomhetsleder/ elevrådskontakt

Rutiner for å forebygge mobbing og andre krenkelser.

Form for kartlegging	Når	Ansvar for oppfølging
Kartlegging av særskilt sårbare barn	Oppstart av nytt skoleår (overføringsmøter bhg-skole, fra et hovedtrinn til nytt, ved bytte av kontaktlærer) Elevsamtaler og utviklingssamtaler	Virksomhetsleder/ Avdelingsleder
Kartlegging av særskilt sårbare barn	Å fange opp fortløpende: <ul style="list-style-type: none"> • Sårbarhet i bevegelse • Uformelle samtaler med elever og foreldre • Team-, base- og personalmøter 	Avdelingsleder/ teamleder
Skolegårdsundersøkelse	Annet hvert år, eller ved behov	Virksomhetsleder/avdelingsleder/teamledere
Trinnets sosiale miljø er tema på teammøte	Hver uke	Teamleder

Trinnets sosiale miljø er tema på møter i SFO	Hver uke	Avdelingsleder SFO
Klassemiljøundersøkelse (f.eks. spekter) en gang i året. Resultater tas opp i teammøter og med avdelingsleder	Høst, før høstferie	Teamleder / avdelingsleder
Elevenes sosiale miljø, resultater av klassemiljøundersøkelse, tas opp som tema med elevene	Høst	Teamleder/ Kontaktlærer
Elevsamtaler minst to ganger i året, der blant annet elevens trivsel er tema. Kontaktlærer rapporterer funn til teamet. Teamleder rapporterer til avdelingsleder.	Høst og vår	Kontaktlærer
Utviklingssamtaler med foresatte to ganger i året, der blant annet elevens trivsel er tema. Kontaktlærer rapporterer funn til teamet og avdelingsleder.	Høst og vår	Kontaktlærer
Elevundersøkelsen gjennomføres for alle elever på 5. – 10. trinn. Resultatene for 7. og 10.trinn analyseres i ledergruppen, i personalet, på team, i elevråd, FAU og SU.	Gjennomføres innen desember. Analyseres når resultat foreligger	Virksomhetsleder/ Avdelingsleder/teamleder.
Før sommerferie, kartlegge hvem som bør kontaktes av særskilt sårbare elever for å høre hvordan motivasjon for oppstart av nytt skole	I forkant av oppstart av nytt skoleår	Avdelingsleder/ teamleder/ kontaktlærer/ miljøterapeut

Alle funn som viser krenkelse eller mobbing skal uten ugrunnet opphold rapporteres til avdelingsleder. Rapporteringsskjema, varsel ved mistanke om krenkelse eller mobbing, ligger i kommunens kvalitetssystem sammen med andre ressurser og verktøy som skal brukes i arbeidet med trygt skolemiljø. Alle ansatte har tilgang til systemet.

2.1. Rutine for håndtering av krenkelser og mobbing

Fase	Oppgave	Ansvar	Dokumentasjon	Tid
Bekymring	Bekymring/henvendelse knyttet til en elevs skolemiljø	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat	Ved kjennskap/ mistanke
Undersøkelse	Virksomhetsleder/avdelingsleder undersøker saken	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer		Umiddelbart
	Samtaler med eleven som blir krenket/mobbet Målet med samtalen er å gi støtte og å få informasjon. Du skal sikre at elevens subjektive opplevelse kommer fram (jf. Barnekonvensjonen). Understrek at det er ditt ansvar at barnet ikke har det bra og at du ikke vil gi deg før saken er løst. Gjør avtale om oppfølging.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat	Umiddelbart
	Samtaler med foresatte til eleven som blir krenket/mobbet (samme dag som eleven) Gi informasjon om at skolen iverksetter undersøkelser og observasjon knyttet til elevens skolemiljø og at dere vil samarbeide om tiltak. Send ut «Melding om mottatt bekymring for skolemiljøet». Gjør avtale om oppfølging.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat, melding om mottatt bekymring	Snarest mulig
	Samtaler med eleven(e) som krenker/mobber Målet med samtalen er å formidle at atferden skal stoppe umiddelbart og å høre krenkerens versjon. Er det flere krenkere, snakk med dem i rask rekkefølge (en om gangen), slik at de ikke har anledning til å snakke sammen. Gjør avtale om oppfølging.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat	Snarest mulig
	Samtaler med foresatte til eleven(e) som krenker/mobber (samme dag som eleven) Gi informasjon om at skolen iverksetter undersøkelser og observasjon knyttet til elevens skolemiljø og at dere vil samarbeide om tiltak. Gjør avtale om oppfølging.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat	Snarest mulig
	Undersøkelser fortsetter	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer		Snarest mulig

Utforming av tiltak	Virksomhetsleder/avdelingsleder involverer aktuelle lærere for intervensjon Tiltaksteamet vurderer behov for videre avdekking. Starter med å utarbeide tiltaksplanen.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat og utkast til tiltaksplan	Snarest
	Møte med elev og foresatte I møtet skal eleven og de foresatte få si sin mening om tiltakene som skal iverksettes.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Fylle ut tiltaksplanen	Snarest
Iverksette tiltak	Iverksette tiltak	Kontaktlærer og ev andre	Fylle ut tiltaksplanen løpende	Snarest
	Jevnlige oppfølgingsamtaler med involverte elever			Snarest
Evaluerer tiltak/følge opp	Møte med foreldre I møtet skal tiltaksplanen evalueres. Avtal videre oppfølging.	Virksomhetsleder/ avdelingsleder/ kontaktlærer	Referat	Ved behov, senest etter seks uker

Skolens aktivitetsplikt

Opplæringsloven § 9 A-4 fjerde ledd pålegger skolen å sette inn egnede tiltak for å sikre at en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø oppfylles.

Ved vurdering og gjennomføring av tiltak skal skolen sørge for at involverte elever blir hørt, og hensynet til elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Elevenes rett til å bli hørt, og plikten til å ta hensyn til elevenes beste framgår også av FNs barnekonvensjon, som fra 2003 gjelder som norsk lov.

Tiltak i en konkret skolemiljøsak kan rette seg både mot eleven som ikke opplever at skolemiljøet er trygt og godt og mot medelevene. Medelevene vil i varierende grad være årsak til førstnevnte elevs situasjon, og tiltak vil i varierende grad påvirke og involvere ulike medelever.

Tiltak i skolemiljø saker skal være lovlige, egnede og tilstrekkelige for å sikre elevens rett til å ha det trygt og godt på skolen. De skal dessuten gjennomføres så skånsomt som mulig for alle involverte.

Prosedyre og utfyllende informasjon om hvordan lage en god aktivitetsplan ligger i kommunens kvalitetssystem. I kvalitetssystemet ligger det også en mal til aktivitetsplan.

3. Hva er krenkende ord og handlinger?

Ingen elever skal bli utsatt for krenkende ord eller handlinger på skolen eller på skoleveien. I Rørosskolene bruker vi disse definisjonene på krenkende ord og handlinger:

Krenkelser er ord eller handlinger som barn eller unge opplever som krenkende for hans eller hennes verdighet og integritet, eller som gjør at de føler seg ekskludert fra et fellesskap.

Kort sagt er krenkelser ord eller handlinger som gjør at en elev blir lei seg eller ikke har det bra. Krenkelser kan ha ulike former. Dette kan være alt fra enkeltstående ytringer eller handlinger til gjentatte episoder. Det omfatter blant annet mobbing, vold, rasisme, trakassering og diskriminering. Det kan også være erting, plaging, negative kommentarer, knuffing, baksnakking, ryktespredning, utfrysing eller andre handlinger som gjør at barn og unge opplever utrygghet, ubehag eller ikke føler seg inkludert i fellesskapet. Både barn, unge og voksne kan krenke.

Vold innebærer at noen bruker makt for å skade andre.

Rasisme innebærer at noen blir forskjellsbehandlet eller plaget, for eksempel fordi de har en annen hudfarge eller annen etnisk bakgrunn.

Identitetsbaserte krenkelser /diskriminering betyr at en person blir dårligere behandlet eller trakassert, for eksempel på grunn av kjønn, legning, funksjonsevne, tro, hudfarge eller opprinnelse.

3.1. Ulike typer krenkelser

Krenkelser har ulike former og foregår på ulike arenaer. De kan være *fysiske, verbale eller indirekte*, og mange blir utsatt for flere typer krenkelser samtidig, og fra ulike grupper. *Fysiske krenkelser* kan være å dytte, slå, sparke eller kaste stein på en annen. *Verbale krenkelser* kan være trusler eller kommentarer. *Indirekte krenkelser* innebærer at den som krenker utfører ekskluderende handlinger overfor en annen uten å bli identifisert. Dette kan for eksempel være baksnakking, å bli venn med en annen som hevn eller negativt kroppsspråk. De indirekte krenkelsene kan ofte være vanskelig for voksne å oppdage.

3.2. Digitale krenkelser

Som på andre arenaer der mange mennesker møtes, oppstår krenkelser også digitalt. Digitale krenkelser kan være mer intense fordi de kan skje døgnet rundt, fordi de skjer på sosiale arenaer der barnet eller ungdommen gjerne vil være, fordi mange kan se det og fordi det lett kan spres og være tilnærmet umulig å slette. Digitale krenkelser kan være ekstreme, fordi mange våger å gjøre mer på nettet enn de gjør ansikt til ansikt, og fordi det er vanskelig for tilskuere å gripe inn eller stoppe det. Digitale krenkelser starter ofte på skolen, og de som er utsatt for krenkelser ansikt til ansikt på skolen, er ofte mer utsatt for digitale krenkelser. Å bli utsatt for digitale krenkelser kan gi like store emosjonelle konsekvenser for dem som blir utsatt for mobbing ansikt til ansikt.

Digitale krenkelser er ofte mindre synlig for foreldre, lærere og andre voksne. Mange har også en motvilje mot å si ifra til en voksen om det som skjer, fordi mobbingen ofte kan ha et tema som kan være flaut, vondt og vanskelig å dele.

Digitale krenkelser som foregår mellom elever på skolen, eller som er relatert til skolen, er også skolens ansvar å håndtere. Mange digitale krenkelser kan være straffbare handlinger.

Straffeloven og åndsverkloven gjelder også for digitale handlinger og digitale rom. I tillegg til å sette inn sanksjoner overfor elever i tråd med ordensreglementet, kan man vurdere å politianmelde alvorlig digital mobbing, selv om de som har mobbet er under 15 år.

3.3. Mobbing

Krenkelser blir mobbing når atferden er gjentatt negativ eller «ondsinnert», og den kommer fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Det kan dreie seg om utestengning, spredning av løgner, trusler, negative kommentarer om utseende og fysiske krenkelser som slag, dytting og sparring. Gjentatt erting på en ubehagelig eller sårende måte er også mobbing (Utdanningsdirektoratet, 2011).

Det er mobbing når:

- noen blir utsatt for negative hendelser fra en eller flere
- hendelsene pågår over tid
- det er et ujevnt styrkeforhold mellom den som plager og den som blir plaget

Mobbing skiller seg fra det vi ser som en konflikt, og krever andre tiltak enn tradisjonell mekling fordi mobbing er et alvorlig overgrep mellom to der styrkeforholdet er ujevnt. Mobbing skal stoppes umiddelbart.

KRENKELSER

slag – baksnakking – kommentarer – trusler – blikk

gjentatte ganger – over tid – ujevnt styrkeforhold

MOBBING

3.4. Elevenes opplevelse er det viktigste

Uavhengig av definisjonene av mobbing og krenkelser, er det elevens subjektive opplevelse av skolemiljøet som er grunnlaget for at skolen skal ta saken på alvor. Alle elever og foreldre i rørosskolene skal oppleve at de blir lyttet til, tatt på alvor og får hjelp når de er i vansker.

Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

(Opplæringsloven § 9A-3)

4. Et helhetlig og systematisk arbeid

Å opprettholde og videreutvikle trygge og gode skolemiljøer krever et helhetlig, langsiktig og systematisk arbeid. Arbeidet er tredelt:

Arbeidet med å fremme trygge og gode skolemiljøer er en del av den ordinære pedagogiske praksisen på en skole og er ofte tiltak som kommer alle elevene til gode. Forebygging av mobbing og andre krenkelser er rettet mot å minske risikoen for at mobbing og andre krenkelser skjer. Håndtering av mobbing og andre krenkelser handler om hvordan skolen avdekker, stopper og følger opp saker om mobbing og andre krenkelser.

4.1. Fremme et trygt og godt skolemiljø

Et trygt og godt skolemiljø beskytter mot mobbing og andre krenkelser. En forutsetning for å kunne skape et trygt og godt skolemiljø, er et kontinuerlig og systematisk forebyggende arbeid med felles fokus og tilnærming. Det er flere faktorer som fremmer og opprettholder dette:

- God ledelse, organisasjon, kultur for læring og god fagkompetanse
- Positive relasjoner mellom voksen og elev
- De voksnes evne til å lede klasser og grupper
- Positive relasjoner blant elevene
- Samarbeid med foreldrene
- Utvikling av sosial kompetanse

4.2. God ledelse, organisasjon og kultur for læring

Skoler der alle aktørene har en felles strategi for hvordan de arbeider med skolemiljøet, har større sjanse for å lykkes. At skolen som organisasjon har god ledelse og preges av en kultur for læring, har en indirekte effekt på elevens læringsmiljø og læring. En tydelig ledelse og organisasjon er en forutsetning for at arbeidet med elevenes læringsmiljø kan foregå systematisk og kontinuerlig, og for å kunne ta i bruk forskningsbasert kunnskap.

Kontinuerlig vil si at arbeidet med elevenes fysiske og psykososiale miljø foregår hele tiden, og at det ikke bare foregår ved oppstarten av et skoleår eller noen uønskede hendelser oppstår.

Systematisk vil si at arbeidet er aktivt, gjennomtenkt og planmessig, og at arbeidet utføres av alle ansatte ved skolen.

Virksomhetsleder har det overordnede ansvaret for at arbeidet med elevenes skolemiljø foregår systematisk og kontinuerlig. Avdelingslederne har ansvaret for den daglige oppfølgingen av dette arbeidet.

Skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane (klamme). Rektor har ansvaret for at dette blir gjort.

(Opplæringsloven § 9A-3)

4.3. Ordensreglement, plan og årshjul

Ordensreglementet for rørosskolene er retningslinjen for hvordan skolemiljøet skal være.

Ordensreglementet finnes på kommunens nettsider på norsk og sør-samisk.

Skolene har en plan og et årshjul for hvordan skolen arbeider for at elevene skal ha det bra.

- Planen og årshjulet skal ta utgangspunkt i retningslinjene i dette dokumentet.
- Planen skal vise hvilke mål skolen har for å arbeide med skolemiljøet. Planen og årshjulet skal beskrive hvordan skolen arbeider forskningsbasert for å fremme et trygt og godt skolemiljø og for å forebygge og håndtere alle typer krenkelser og mobbing.

- Plan for tilsyn, som viser hvor de voksne skal være og hva de voksne skal gjøre når de har tilsyn. Rutinene skal sikre at personalet faktisk observerer, undersøker og griper inn når de ser noe bekymringsfullt, og at de har lav terskel for å melde videre.
- Planen skal være kjent for alle aktører i skolen. Aktivitetsplikten til alle ansatte skal fremgå tydelig.
- Planen skal gjennomgås i hele personalet, og presenteres på foreldremøter, i elevråd og i SU/SMU ved oppstarten av skoleår.
- Skolens plan og årshjul skal evalueres hver vår. Evalueringen skal tidfestes i årshjulet.

Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremja helse, miljøet og tryggleiken til elevene (...) Rektor har ansvaret for at dette blir gjort. (Opplæringsloven §9A-3)

4.4. Positive relasjoner mellom voksen og barn

Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring. Gode relasjoner mellom voksne og barn er helt sentrale byggeklosser i arbeidet med å skape både trygghet, trivsel og læring. Tilsvarende kan følelser som er på avveie hemme læring. Med gode, proaktive strategier kan alle voksne på skolen bidra til at alle elevene bygger en god selvfølelse og motivasjon for læring. De voksne kan hjelpe elevene til å regulere følelser og gi dem trøst og hjelp, i tillegg til at de kan være en trygg havn som er et utgangspunkt for utforsking.

Gode relasjoner er smittsomt. Når det er gode relasjoner mellom lærer og elever, er det større sannsynlighet for at elevene blir trygge i samspill med andre elever. Flere studier viser at gode relasjoner mellom profesjonelle voksne og elever har en klar beskyttende effekt mot mobbing.

Lærerens væremåte setter standarden for det sosiale mellom elevene. Barn og unge trenger nærvær av varme og ansvarlige voksne i hverdagen. De skal være gode rollemodeller som er varme, viser empati og respekt. De må stille krav til elevene, ha positive forventninger til mestring, rose og korrigerer ut fra elevgruppas kjente og faste normer. Relasjoner kan endres og videreutvikles. Derfor er det viktig at de voksne prioriterer relasjonsarbeidet.

Det er alltid den profesjonelle voksne som har ansvar for relasjonen. Det betyr ikke at den skal løse alle utfordringer selv, men være profesjonell nok til å hente hjelp på riktig sted og be om hjelp når han/hun kjenner at relasjonen er dårlig.

4.5. De voksnes evne til å lede klasser og grupper

Gode relasjoner er viktig, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. Gode rutiner og gode strukturer danner en ramme som gode relasjoner kan utvikle seg innenfor. Det frigjør tid og energi til læring. De voksnes evne til å lede klasser og grupper er en like viktig bærebjelke for læring og trivsel som det relasjoner er. I sin ledelse av klassen eller gruppa, styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene. En proaktiv lærer som er tett på elevgruppen har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen før krenkelser og mobbing får etablert seg. På den andre siden kan manglende ledelse i en elevgruppe skape grobunn for usunne relasjoner og gir handlingsrom for negativ adferd.

God klasseledelse kjennetegnes av en tydelig regi og struktur i undervisningen med markering av oppstart, tydelige mål for elevenes læring, plan for økta, varierte læringsøker, en avslutning med en oppsummering og plan for videre arbeid. Det er viktig at det er en

enighet på skolen om sentrale prinsipper for god undervisning og klasseledelse (f. eks hilse om morgenen, presentere en dagsplan, etablere kjente konsekvenser).

God ledelse av barn i SFO kjennetegnes av en tydelig regi og struktur på innhold og form på aktivitetene.

4.6. Positive relasjoner blant barn og unge

4.6.1. Skape en positiv skolekultur

Det er skolens oppgave å utvikle barn og unge, både faglig og sosialt, og hjelpe dem til å mestre livet og delta i sosiale fellesskap med andre. Barn og unge som liker seg på skolen, mobber mindre. Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk med å skape en positiv skolekultur. I en positiv skolekultur viser elevene omsorg for hverandre og det kommuniseres tydelig at mobbing og krenkelser ikke er tillatt. Tiltakene for en positiv skolekultur gjelder både i skolen og i SFO.

«Den viktigste kampen mot mobbing foregår før mobbingen slår rot.»

Erlend Moen, 2014.

4.6.2. Sosial og emosjonell kompetanse

Vennskap og opplevelse av tilhørighet er den viktigste vekstfaktoren for læring og utvikling. Barn og unge med god sosial kompetanse prioriterer sosiale mål og utvikler positive relasjoner til medelever og lærere på en hensiktsmessig måte. De står bedre rustet til å mestre skolen som en sosial arena enn barn som ikke i samme grad mestrer de sosiale kodene. De sosialt kompetente blir lettere akseptert blant andre barn, unge og voksne. De har også ofte en mer positiv oppfatning av seg selv. Barn og unge som har god sosial kompetanse ser ut til å ha et vern mot negativt samspill i jevnaldergruppen og uttrykker større uavhengighet og selvstendighet. Disse barna er også i større grad i stand til å løse konflikter og avklare uenigheter seg i mellom. De har tro på at de kan bruke sin kompetanse til å mestre motgang og stress (Ogden, 1995; Jahnsen, Ertesvåg og Westrheim, 2013).

Barn er forskjellige. De har ulike temperament og sårbarheter. Barn som signaliserer utrygghet, usikkerhet eller et lavt selvbilde risikerer i større grad å bli mobbet. Det er svært viktig at de voksne identifiserer sårbare barn og ser etter tegn til om disse blir utnyttet av andre i gruppen. Å være bevisst barnas ulike temperament og sårbarheter og bruke disse som utgangspunkt for å hjelpe dem med å utvikle sosial og emosjonell kompetanse, er en av skolens hovedoppgaver.

Skolens plan skal vise hvordan hvert trinn arbeider kontinuerlig og systematisk med sosial og emosjonell kompetanse.

Rørsskolene bruker to programmer: Mitt valg 1.-7. trinn og MOT 8.-10.trinn.

4.6.3. Elevene må være med

Elevene selv er viktige i arbeidet med å utvikle et godt skolemiljø. De må ha en aktiv rolle i det forebyggende arbeidet, både trinnvis og gjennom elevrådet. Elevrådet skal ikke bare orienteres om skolens plan for et trygt og godt skolemiljø, men også få et eierforhold til den, slik at de kan delta i utforming av tiltak for skolemiljøet. Det er viktig at arbeidet foregår både i skole- og SFO-tiden. Eksempler på aktiviteter som elevene kan ta ansvar for, er å sette opp mobbing som fast tema for elevrådet, ha fadderordninger, temadager, aktivitetsdager m.m.

EATNEMENAERPIE
/ VERDEN SARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

4.6.4. Samarbeid med foreldrene

Barn og unges foreldre er en avgjørende ressurs i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og de samme, positive forventningene til barn og unge, har det en positiv effekt på trivsel og læring. Foreldrene har medansvar for å skape et godt fellesskap mellom barna, men det formelle ansvaret for samarbeidet ligger hos skolen. Foreldresamarbeidet kan være med foreldregruppa som helhet, med utvalg som FAU og i møter med enkeltforeldre. Foreldremøtene er en viktig arena for å skape samarbeid om et godt klassemiljø. Skolen skal gi regelmessig informasjon om klassemiljøet og formidle at terskelen for å ta kontakt skal være lav.

FAU og SU/SMU skal orienteres om skolens plan for et trygt og godt skolemiljø, få et eierforhold til den og involveres i utformingen av tiltak for skolemiljøet.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

4.6.5. Voksne skaper vennskap

Vennskap er viktig for trivsel og læring. Jo bedre og mer inkluderende vennskap det er i en klasse, jo bedre læringsmiljø blir det. Skoleledelsen kan oppfordre foreldrene til å bidra til ulike aktiviteter for å skape gode relasjoner mellom barn og unge, på skolen og i fritiden. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en [idébank](#) med tips til hva foreldre kan bidra med i dette arbeidet.

SLIK KAN DU BIDRA

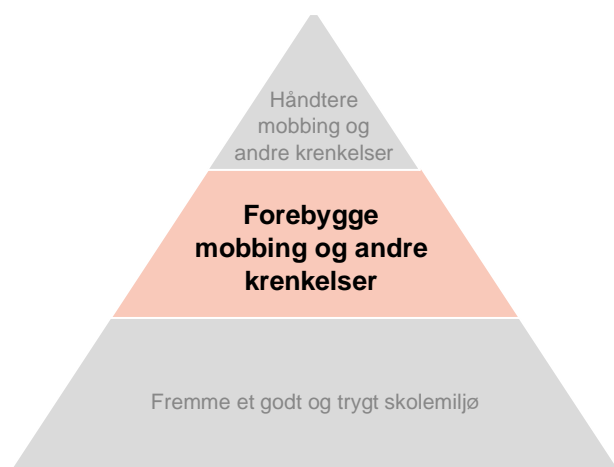
Som forelder er du den viktigste ressursen for ditt barns læring og utvikling. Du kan også være en viktig ressurs for andre barn:

- ✓ Hils på alle du møter på skolen
- ✓ Snakk positivt om andres barn og andre foreldre
- ✓ Gjør en innsats for å bli kjent med voksne og barn på skolen
- ✓ Følg opp det som blir bestemt
- ✓ Engasjer deg i å skape et godt miljø
- ✓ Vær opptatt av at alle er med
- ✓ Skap rom for å heie på flere barn enn ditt eget

4.7. Forebygge mobbing og andre krenkelser

Forebyggende arbeid mot mobbing og andre krenkelser handler om å minske risikoen for at mobbing og krenkelser skal skje.

4.7.1. Profesjonelle voksne som kan oppdage mobbing

I det forebyggende arbeidet er det nødvendig å etablere en felles forståelse av mobbing og krenkelser hos de profesjonelle voksne. De profesjonelle voksne må gjøres kjent med hva mobbing og andre krenkelser er, med sine plikter etter regelverket og skolens rutiner. De må få trening i å følge med på risikofaktorer i skolemiljøet og på barn og unge som er særlig sårbare. I tillegg må de kjenne igjen tegn på mobbing, krenkelser og ekskludering. For å kunne oppdage det, må

de være til stede i barn og unges lek. Alle voksne må vite hva som skal gjøres for å forebygge og håndtere mobbing og andre krenkelser.

Hvordan skolen arbeider for å sikre at den har profesjonelle voksne som kan forebygge mobbing og krenkelser, skal være synlig i skolens rutiner for å forebygge mobbing og andre krenkelser skolens årshjul.

4.7.2. Plikt til å følge med

Krenkelser og mobbing kan være vanskelig å oppdage. Det er sjelden at voksne ser mobbing utspille seg tydelig, og vi kan ikke basere oss på at barn og unge selv skal ta kontakt med voksne for å fortelle om mobbing. Å ha gode rutiner for kartlegging gjennom elevundersøkelser (elevsamtaler og observasjon f. eks Spekter fra Læringsmiljøseneteret), er derfor en sentral del av det forebyggende arbeidet.

Voksne som ser, spør og bryr seg, har større sjans for å finne ut om noe er galt.

Krenkelse eller mobbing skal uten ugrunnet opphold rapporteres til avdelingsleder/ virksomhetsleder.

4.7.3. Barna selv må kjenne igjen mobbing

En viktig del av det forebyggende arbeidet handler om å bevisstgjøre barn og unge på mobbing og krenkelser. De skal vite hva mobbing og andre krenkelser er, at de har rett til å ha det trygt og godt på skolen og at de har rett til å bli tatt på alvor når de ikke har det bra. Dette skal bidra til å gjøre det trygt å si ifra.

Barn og unge i Rørosskolene skal få informasjon om hva mobbing og andre krenkelser kan gjøre med barn, samt hva de skal gjøre når de ser noen bli krenket eller mobbet. Elever som har blitt mobbet sier at det at ingen stopper det som skjer, eller at andre ler og støtter mobbingen, er verre enn overgrepet selv. Mobbing fungerer ikke like godt hvis tilskuerne reagerer negativt eller bryter inn. Det er viktig å gjøre elevene oppmerksomme på at de kan få ulike roller som medløpere og tilskuere, og samtidig gi dem kunnskap og mot til å være uenige og til å hjelpe andre.

4.7.4. Å forebygge digital mobbing

Ved forebygging av digital mobbing og krenkelser er det spesielt viktig å utvikle barn og unges dømmekraft. De må få kunnskap om eget og andres personvern, hvordan teknologi og tjenester fungerer, hvordan de kan brukes og hvilke konsekvenser de kan få. Barn og unge må bli bevisst sin tilstedeværelse på nettet og få kunnskap om hva de kan gjøre for å stoppe digital mobbing (f. eks si ifra eller hjelpe andre dersom de er vitne til mobbing på nett, ikke svare på meldinger som er sendt for å såre), og hvor de kan henvende seg (f. eks dokumentere mobbingen, politianmelde, blokkere avsendere, ikke dele passord).

Skolen må gi foreldre god innsikt i hva elevene får av kunnskap og ferdigheter innen digital dømmekraft. Dette er en forutsetning for at elever og foreldre kan ha gode samtaler om hvordan man kommuniserer på nettet.

Røros kommune bruker Chromebook til sine elever og lærere. Det er utarbeidet eget reglement for bruk av Chromebook. Reglementet skal være signert av foresatte. Skolens ordensreglement gjelder også for bruk av Chromebook. Rørosskolene skal bruke nettstedet dubestemmer.no i arbeidet med nettvett. Dubestemmer.no er en nettressurs om personvern, nettvett og digital dømmekraft. Her finner vi blant annet filmer, fagtekster og diskusjonsoppgaver som passer for elever mellom 9-18 år.

4.8. Håndtere mobbing og andre krenkelser

4.8.1. Aktivitetsplikt

Alle ansatte ved skolen har en aktivitetsplikt for å hindre krenkelser og mobbing. Aktivitetsplikten er fundamental og understreker at barns rettigheter skal oppfylles.

4.8.2. Plikt til å undersøke, varsle og gripe inn

Aktivitetsplikten gjelder for alle ansatte og inntreer når en ansatt får mistanke eller kunnskap om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Aktivitetsplikten inntreer også om den ansatte er i tvil.

Ansatte skal:

- Alle ansatte har ansvar for å følge med, gripe inn og varsle lærere/ledelse
- Lærere/ledelse undersøker saken og setter i verk tiltak

Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevene har eit trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg. (Opplæringsloven § 9A-4)

4.8.3. Avdekke

Det skal være en svært lav terskel for å undersøke en mistanke om krenkelser og mobbing. Ofte kan mistanken ha bygget seg opp over tid som en følelse av at noe er galt, eller som et resultat av en rekke større og mindre hendelser som til sammen danner et mønster.

Barn og unge kan vegre seg for å si sannheten og kan bagatellisere eller avdramatisere omfanget av ulike grunner. Derfor skal den voksne alltid undersøke saken selv.

Alle ansatte ved skolen skal muntlig eller skriftlig melde til rektor dersom de mistenker at noen elever opplever krenkende ord og/eller handlinger. Selv om situasjonen kan løses innenfor klassen, skal den bringes videre til rektor.

Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø [...] Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarast mogleg undersøkje saka. (Opplæringsloven § 9A-4).

4.8.4. Henvendelser fra elever og foreldre skal tas på alvor

Retten til et trygt og godt skolemiljø er en individuell rettighet som er basert på elevens subjektive opplevelse. Det er den enkelte elevs egen opplevelse av skolemiljøet som danner utgangspunktet for skolens håndtering av opplæringsloven § 9A. Uansett om henvendelsen fra en elev eller forelder skjer muntlig eller skriftlig, skal den tas på alvor av skolen. Det er tilstrekkelig at eleven eller foreldrene påpeker at skolemiljøet ikke er godt nok og ber om at skolen gjør noe for å bedre det. Terskelen for å anse noe som en henstilling skal være lav. Dersom skolen er i tvil om foreldrene ber om tiltak, skal de spørre direkte: Ønsker du/dere at vi skal sette inn tiltak?

Foreldre tar kontakt med skolen fordi de er bekymret for sitt barns helse og trivsel, og er sårbare på sine barns vegne. Det de trenger mest av alt, er at henvendelsen blir tatt på alvor og at den videre dialogen med skolen er god. Skolen skal kunne håndtere henvendelser fra foreldre på en profesjonell måte, først og fremst gjennom en anerkjennende, åpen og likeverdig kommunikasjon. I noen tilfeller vil dette innebære at det er behov for dialog daglig, både mens saken avdekkes og dersom det settes inn tiltak. Skolen og hjemmet må bli enige om hva som er en god oppfølgingsfrekvens.

4.8.5. Rektor har det overordnede ansvaret

Rektor/virksomhetsleder har det overordnede ansvaret for at skolen følger opp saker som gjelder skolemiljøet. Rektor/ virksomhetsleder skal ta ansatte, elever og foreldre som varsler på største alvor og har plikt til snarest å undersøke det som har skjedd. Arbeidet er delegert til avdelingsledere ved Røros skole.

I avdekkingsarbeidet skal skolen sikre at elevens subjektive opplevelse kommer fram og at tiltak settes i gang så raskt som mulig. Det er viktig at eleven og foreldrene får en skriftlig melding om at avdekkingsarbeidet er iverksatt og at de blir holdt orientert om hva som vil skje fremover. Det er også viktig at prosessen dokumenteres underveis, i tråd med forvaltningslovens føringer. Avdelingsleder vurderer hvilke dokumenter som skal arkiveres i elevens mappe og når det skal opprettes stafettlogg (BTI).

Rektor skal ta varsler på største alvor og har plikt til snarest å undersøke det som har skjedd.

4.8.6. Verktøy for systematisk avdekking

Krenkelser og mobbing foregår som oftest når voksne ikke er til stede. Det kan være vanskelig å oppdage, og svært mange av elevene som blir mobbet, sier ikke ifra om det som foregår. Mobbing kan være svært kompleks, og har sjelden enkle løsninger. Ofte er flere personer involvert i mobbingen og det kan være andre som står bak mobbingen enn de som utfører den.

EATNEMENAERPIE
/ VERDEN SARV

INDUSTRIE
/ INDUSTRI

KULTURVRE
/ KULTUR

4.8.7. Profesjonell avdekking tilpasset saken

For å kunne oppdage krenkelser og mobbing og forstå hva som skjer, må skolen arbeide systematisk for å kartlegge og avdekke hva som egentlig skjer mellom elevene. Skolen skal ha et bevisst og profesjonelt forhold til avdekking. Avdekkingsarbeidet kan gjøres på flere måter. Gjennom klassemiljøundersøkelser, elevsamtaler og/eller systematiske observasjoner:

Hvilke verktøy og graden av systematikk som er nødvendig, vil variere fra sak til sak, men avdekkingsarbeidet skal gjøres snarest mulig. En mistanke om mobbing vil som regel kreve flere og mer grundige undersøkelser enn én enkelt krenkelse. Ved mistanke om mobbing, kan en sjekklister være hensiktsmessig å bruke.

4.8.8. Klassemiljøundersøkelse

I en klassemiljøundersøkelse kan vi få vite noe om hvordan elevene forholder seg til hverandre. Klassemiljøundersøkelsene kan gjøres digitalt med verktøy som for eksempel Spekter utarbeidet ved Læringsmiljøsenteret, UiS. Spekter eigner seg godt for å få informasjon om det som kan være vanskelig å observere for læreren. I en undersøkelse er det sentralt å få informasjon, derfor bør den ikke være anonym. Svarene skal alltid tas på alvor, selv om de alene ikke alltid er uttømmende. Å observere stress og blikk blant elever kan også gi grunnlag for videre kartlegging.

Svar i undersøkelsene kan organiseres i et sosiogram. Et sosiogram er en visuell framstilling av de sosiale relasjonene i en gruppe og vil ofte hjelpe en til å se andre forbindelser enn de som fremstår som mest tydelige og gi råd om hvor de voksne skal begynne å lete for å finne negativ samhandling i elevgruppa.

4.8.9. Elevsamtaler

Alle skoler har elevsamtaler med jevne mellomrom. En elevsamtale med formål om å avdekke krenkelser eller mobbing trenger ikke å være like omfattende som en ordinær elevsamtale. Elevsamtalen foregår mellom én voksen og én elev, og gir muligheter til å få utdypende informasjon om elevens trivsel og andre konkrete forhold, samtidig som læreren får vist interesse for eleven og får formidlet at det er viktig at eleven har det godt på skolen. Spørsmålene i Ressursbanken kan brukes i elevsamtalene.

Skoler som har høy kompetanse på observasjon, og som systematisk trener på observasjon, oppdager mobbing og krenkelser tidligere enn andre.

4.8.10. Systematiske observasjoner

Mens klassemiljøundersøkelsen og elevsamtalene kan gi indikasjoner på hva som bør undersøkes nærmere, er systematisk observasjon den delen av det tredelte avdekkingsverktøyet som til slutt kan gi svar på hva som faktisk skjer. Systematisk observasjon handler om planmessig å observere med ører og øyne hva som foregår i en elevgruppe. Det dreier seg om å få tak i og skrive ned hvordan elevene snakker til og om

hverandre, hvilke signaler de gir hverandre og hvordan de samhandler med hverandre på godt og vondt. Gjennom observasjoner kan man fange opp mønster i samhandling som man ellers ikke ser så godt (Flack, 2010). Det er utarbeidet et observasjonsskjema til bruk i dette arbeidet.

4.8.11. Data som grunnlag for refleksjon

Det er sjelden undersøkelsene, samtalene og observasjonene i seg selv gjør at alle sammenhenger belyses, men både hver for seg og i samspill, gir avdekkingsverktøyene et godt grunnlag for refleksjon. Da kan de voksne som har vært involvert i arbeidet sette sammen informasjonen som allerede fins og stille spørsmål rundt dette. Spørreordet «hvorfor» er viktig, for eksempel: Hvorfor er Rolf alltid hund når de leker rollelek? Hvorfor klemmer jentene alltid inne i klasserommet?

Alle voksne skal gripe inn med en gang de ser negative hendelser, men i enkelte tilfeller kan det være hensiktsmessig å bruke tid på å finne systemet i relasjonen mellom elevene før man setter inn tiltak. Elevene merker fort at de blir iakt tatt, og oppmerksomhet mot de små tegnene kan gjøre relasjonen vanskelig å avdekke. I mange tilfeller er det viktigere at mobbingen stopper helt, enn at den stopper i morgen. Dersom det er fare for liv og helse skal man sette inn akutte tiltak, og avdekke i etterkant.

4.8.12. Når voksne krenker

Dersom en ansatt, med ord eller handlinger, trakasserer eller mobber enkeltelever eller grupper av elever, skal rektor sørge for at atferden opphører umiddelbart og behandle saken som en personalsak. Saken skal meldes inn i kommunens avvikssystem, og rektor skal parallelt varsle sin leder.

4.8.13. Stoppe og håndtere

Krenkelser og mobbing må møtes med kraftfulle tiltak og omfattende virkemidler. I arbeidet med å stoppe krenkelser og mobbing skal skolen sikre en saksbehandling og oppfølging som er i tråd med opplæringsloven og forvaltningsloven med forskrifter.

Opplæringsloven § 9 A-4 fjerde ledd pålegger skolen å sette inn egnede tiltak for å sikre at en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø oppfylles.

Ved vurdering og gjennomføring av tiltak skal skolen sørge for at involverte elever blir hørt, og hensynet til elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Elevenes rett til å bli hørt, og plikten til å ta hensyn til elevenes beste framgår også av FNs barnekonvensjon, som fra 2003 gjelder som norsk lov.

Tiltak i en konkret skolemiljøsak kan rette seg både mot eleven som ikke opplever at skolemiljøet er trygt og godt og mot medelevene. Medelevene vil i varierende grad være årsak til førstnevnte elevs situasjon, og tiltak vil i varierende grad påvirke og involvere ulike medelever.

Tiltak i skolemiljø saker skal være lovlige, egnede og tilstrekkelige for å sikre elevens rett til å ha det trygt og godt på skolen. De skal dessuten gjennomføres så skånsomt som mulig for alle involverte.

Skolens aktivitetsplikt

Opplæringsloven gir elevene rett til et trygt og godt skolemiljø, samt til å få gjenopprettet det gode skolemiljøet dersom retten ikke er oppfylt. Saker knyttet til skolemiljøet skal behandles raskt og prioriteres høyt av avdelingsledere og rektor. Når saken er undersøkt, skal skolen

lage en aktivitetsplan for arbeidet. Opplæringsloven § 9A-4 sier at skolen skal lage en skriftlig aktivitetsplan. Aktivitetsplanen skal dokumentere og synliggjøre om de små skrittene går i riktig retning. Planen skal lages når det skal settes inn tiltak i en sak, og skal minimum omfatte:

- hvilket problem som skal løses
- hvilke tiltak skolen har planlagt
- når tiltakene skal gjennomføres
- hvem som er ansvarlig for tiltakene
- når tiltakene skal evalueres

Nytten av planen er avhengig av at den forholder seg direkte til noen spørsmål som alltid må vurderes og besvares når tiltak er aktuelt. Det er disse spørsmålene som gir strukturen i tiltaksplanen, og det er svarene som til sammen gir planen innhold.

1. Hva er barnets situasjon og behov i dag? Problembeskrivelse
2. Hva er barnets situasjon når ønsket endring er oppnådd? Målbefskrivelse
3. Hva skal til for å nå målene? Tiltaksbeskrivelse
4. Hvor lenge skal tiltakene vare? Tidsperspektiv
5. Hvordan skal vi finne ut om tiltakene fører mot målet? Evaluere

Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørge for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø. (Opplæringsloven § 9A-4)

Tiltakene skal være til barnets beste

Tiltakene som settes inn skal være til barnets beste. De må være lovlige, gjennomtenkte, tilpassede og målrettede, slik at man stopper de elevene som har definisjonsmakten fra å handle negativt og får gjenopprettet et trygt miljø. Tiltakene skal settes inn både overfor den som krenker og den som blir krenket. Ganske ofte vil økt voksen tilstedeværelse og oppmerksomhet være virksomme tiltak.

Tiltakene skal utarbeides i samråd med eleven selv og elevens foreldre. I tiltaksplanen skal det komme tydelig fram at barnet har blitt hørt og at det barnet sier har blitt tillagt vekt. Selv om det er fremmet forslag til konkrete tiltak, er ikke skolen forpliktet til å møte disse. Skolen skal uavhengig vurdere hvilke tiltak som kan sikre at elevens rett til et trygt og godt skolemiljø oppfylles.

Skolen, eleven og foreldrene må bli enige om hvor lang tid tiltakene skal prøves ut, før de evaluerer situasjonen. Det skal settes en dato for evaluering av tiltakene. Skolen må dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten (§ 9 A-4) og skal bruke Røros kommunes mal for tiltaksplan i dette arbeidet. Avdelingsledere og Rektor vurderer hva som skal dokumenteres og legges i elevmappa.

Skolen skal sørge for at involverte elevar blir høyrde. Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid. (Opplæringsloven § 9A-4)

Utforming av tiltak

Å stoppe krenkelser og mobbing i skolen er en intervensjon, som kan kreve at det settes inn flere tiltak parallelt, på ulike nivåer. Hva som skal gjøres for å stoppe krenkelsene og mobbingen avhenger av den aktuelle situasjonen og resultatet av avdekkingen. Tiltak skal

settes inn raskt, og skal stå i forhold til alvorlighetsgraden av handling. Jo mer alvorlig saken er for liv og helse, desto raskere skal tiltakene settes inn.

Tiltakene kan utformes på ulike nivåer. Svært ofte vil det iverksettes tiltak både overfor de sentrale aktørene og hele elevgruppen samtidig.

For å lykkes, må man tenke tiltak både på individnivå, gruppenivå og systemnivå. Hvis man ikke er klar over dette, ender man ofte opp med tiltak som bare er rettet mot den berørte eleven.

- Individtiltak rettes mot enkeltelever, både den som utsettes og den/de som utsetter. Dette kan være daglige/jevnlige samtaler, observasjon, voksen tilstedeværelse eller økt kontakt med hjemmet.
- Gruppetiltak rettes mot en gruppe elever, klassen eller trinnet. Målet kan være å styrke relasjoner mellom elev - elev eller lærer - elev. Et særskilt fokus over en periode, hensiktsmessig plassering i klasserommet, etablering av lekegrupper, å skape arenaer for hyggelig opplevelser i små grupper, trening av sosial kompetanse, voksen tilstedeværelse i overgangssituasjoner eller tydelige strukturer i klasserommet.
- Systemtiltak rettes mot skolens egne systemer og rutiner som for eksempel inspeksjonsrutiner, behov for flere/faste voksne ute i friminuttet, risikoanalyse for skolens områder - hvilke områder er utrygge, og hva kan vi gjøre med det. Systemtiltak kan også innebære/omfatte kompetanseheving i klasseledelse, relasjonsarbeid, inkluderende undervisning med mer, etablering av nye regler, omorganisering av skoledagen. Tiltak trenger ikke å hjemles i ordensreglementet, men sanksjoner må være i tråd med ordensreglementet. Kollektive sanksjoner bør unngås.
- Helsetiltak kan være nyttig å ha med i en aktivitetsplan. Skolen har imidlertid ikke mulighet til å pålegge helsesektoren oppgaver. Skolen bør likevel informere og veilede elever og foreldre om andre aktuelle hjelpeinstanser, og bidra til et helhetlig samarbeid.

Jo mer alvorlig saken er for liv og helse, desto raskere skal tiltakene settes inn.

4.8.14. Mobbing krever intensive tiltak

Spørsmålet om det er mobbing som foregår må alltid underbygges av fakta. Mobbing krever ofte andre og mer intensive tiltak enn én enkelt krenkelse. Mobbing handler om en snuoperasjon der skolen skal ta tilbake makten fra elevene som står bak mobbingen. En slik snuoperasjon vil ofte bære preg av å være en intervensjon og må planlegges godt. Planleggingen av intervensjonen og rekkefølgen tiltakene gjennomføres i, er like viktig som selve intervensjonen, og gode forberedelser øker sjansen for å lykkes.

Avdelingsledere/Rektor utnevner et tiltaksteam

Når det skal settes inn tiltak mot mobbing, skal avdelingsleder/ rektor opprette et team/ gruppe på skolen som skal være ansvarlig for intervensjonen i den enkelte saken. Teamet settes sammen ut fra hva som er hensiktsmessig i den enkelte sak.

4.8.15. Tiltak overfor den som mobber

Gjennomfør konfronterende samtaler

Selve intervensjonen starter med å gjennomføre en konfronterende samtale med den/de som mobber i en bevisst rekkefølge og uten at de får samkjørt seg. Samtalene skal gjennomføres på en tydelig og respektfull måte. Hensikten med samtalen er å formidle at atferden må stoppe, ikke at de skal føle skyld og skam. I de aller fleste tilfeller har de som mobber opplevd en gevinst ved mobbingen. Når mobbingen stopper, fratras eleven denne gevinsten, og samtidig middelet som har gitt dem opplevelsen av å lykkes.

Svært mange barn og unge som mobber har opplevd å bli mobbet selv.

Den som mobber skal følges opp

Det kan være vanskelig for den som mobber å endre atferd alene. Til dette arbeidet trenger han/hun hjelp og støtte fra andre, først og fremst i form av positiv oppmerksomhet. Skolen må lage en plan for hvordan de skal hjelpe ham/henne. Planen skal skissere tiltakene som iverksettes og hvordan disse skal følges opp. Alle forsøk på å dominere og manipulere andre, gjennom for eksempel små blikk eller kommentarer, skal slås ned på og stoppes umiddelbart. Planen må også vise hvilke konsekvenser og sanksjoner negativ atferd skal få. Disse må gjøres kjent for den som mobber og de foresatte.

Det er viktig å være klar over at svært mange barn og unge som mobber har opplevd å bli mobbet selv. De voksne rundt den som mobber må forsøke å forstå hva som ligger bak mobbehandlingene, og gi emosjonell støtte i arbeidet med å endre atferd.

4.8.16. Tiltak overfor den som blir mobbet

Den som blir utsatt for mobbing skal følges opp. Det er viktig at den som har blitt utsatt for mobbingen blir orientert om hvilke tiltak som iverksettes og at han/hun blir holdt løpende orientert om saken. Like viktig er det at de voksne på skolen har tett oppfølging med eleven om hvordan han/hun opplever situasjonen. I en tidlig fase kan dette innebære daglige samtaler. I noen tilfeller vil det være behov for å arbeide med trening av sosiale ferdigheter, som for eksempel selvhevdelse, dersom disse er skadet. Tiltakene som settes inn vil avhenge av hvor lenge barnet har blitt mobbet. Vær oppmerksom på at både mobbing og krenkelser kan utløse traumer og at det kan skje retraumatiseringer (Tharaldsen, K. B., 2017).

Når skolen ikke ser krenkelser eller mobbing, men eleven fortsatt ikke har det bra

I noen tilfeller vil det være slik at skolen ikke kan se at det foregår krenkelser eller mobbing, men at eleven likevel opplever at han/hun ikke har det bra. I slike situasjoner har eleven fortsatt krav på at det settes inn tiltak rettet mot eleven, eller generelle tiltak for å bedre klasse- eller skolemiljøet.

Når foreldre ikke vil ha tiltak

I noen tilfeller kan det hende at foreldre eller elever sier at skolen ikke må gjøre noe. Det er viktig å være klar over at aktivitetsplikten gir skolen en plikt til å handle når de har fått kjennskap til at en elev ikke har det bra, også når foreldrene eller elevene selv ikke vil at skolen skal gjøre noe.

4.8.17. Sanksjoner

Dersom tiltak skal ha effekt, er det viktig at sanksjonene for negativ atferd er tydelige, og har trinn for ulike alvorlighetsgrader. Sanksjonene må være kjent for de elevene det gjelder og deres foresatte. Sanksjonene skal hjemles i skolens ordensreglement og tilpasses situasjonen og eleven.

Skolen må dokumentere bruk av sanksjoner. Dersom sanksjonen er inngripende, skal det fattes enkeltvedtak. Bortvisning skal kun forekomme dersom andre tiltak er prøvd. Ved skolebytte skal virksomhetsleder og kommunalsjef for skole orienteres. Kollektive sanksjoner er ikke tillatt.

Følge opp

Elever som har opplevd å bli utsatt, eller som selv har utsatt andre for mobbing, skal bli fulgt opp av skolen helt til den krenkende atferden har opphørt. Dersom tiltakene som iverksettes ikke bedrer seg innen fristen for evalueringen, skal skolen utforme nye tiltak i tiltaksplanen. Det er avgjørende at elevene får tro på at de tiltakene som settes i gang vil bedre situasjonen og at de voksne har evne og vilje til å gjøre situasjonen bedre.

Intervensjonen skal avsluttes når det er trygt for den som har blitt utsatt for mobbing, og det er ikke opp til skolen å avgjøre når atferden har opphørt. En hovedregel er at jo mer omfattende mobbingen har vært, jo lenger tid tar oppfølgingen. Både den som har mobbet og den som har blitt utsatt for mobbingen skal følges opp like tett.

Dersom den krenkende atferden ikke opphører, skal andre eksterne parter inn i saken, for eksempel PP-tjenesten, helsesøster, barnevernstjenesten, politiet eller konfliktrådet.

Klagerett

Dersom en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldrene melde saken til Statsforvalter etter at saken er tatt opp med virksomhetsleder/rektor. Statsforvalter avgjør om aktivitetsplikten til skolen etter § 9 A-4 og 9 A-5 er oppfylt.

